

УДК: 811.111:81'367.622

Петро Білоусенко

м. Запоріжжя

ПІДСУМКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ АФІКСАЛЬНОЇ ДЕРИВАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ІМЕННИКА

Підведено підсумки вивчення вітчизняними й зарубіжними мовознавцями історичного словотворення українського іменника. Представлені досягнення Південноукраїнського історико-дериватологічного центру при Запорізькому національному університеті в дослідженні динаміки окремих підсистем афіксальної словотвірної системи іменника. Розкриті плани і перспективи діяльності Центру в підготовці академічного видання зі словотвору іменника.

Ключові слова: історія становлення словотвору, словотвірний тип, афіксальне словотворення іменника, праслов'янська мова, динаміка словотвірної підсистеми, іменники *pluralia tantum*, композитно-суфіксальна деривація.

У граматичних описах української мови кінця ХІХ — поч. ХХ ст. словотвірний матеріал не подавався або ж був представлений у неповному вигляді в розділах із морфології. Накопичення фактів у галузі словотвору зумовило його окремих розгляд у низці посібників та підручників 20–30-х років. Щоправда, вилучення з наукового обігу важливих праць з українського словотвору С. Смаль-Стоцького, О. Синявського, Р. Смаль-Стоцького та ін. дослідників пригальмувало цей поступ. Тому досить повно й глибоко словотвір опрацьовано лише в двотомному “Курсі сучасної української літературної мови” (1951) за ред. Л.А. Булаховського (автор розділу В.С.Ільїн) [18]. Це підготувало ґрунт до вивчення організації певних підсистем у словотворі й усій системі загалом.

Уперше послідовно системний підхід до вивчення словотвору в кількох працях застосував І.І. Ковалик. Працюючи

© П.І. БІЛОУСЕНКО, 2014

над виявленням специфічних особливостей словотвірних понять, які, на думку вченого, мають являти певну системну цілісність [22: 6–7], він тим самим докладав зусилля до виявлення елементів дериваційної системи та способів їхньої структурної організації. На відміну від попередників, для яких основним елементом згаданої системи був афікс, І.І. Ковалик обґрунтував необхідність виявлення словотвірних типів як основних вихідних словотвірних величин у синхронному, діакронному та порівняльно-історичному дослідженні мов. Під словотвірним типом в афіксальній деривації дослідник розумів узагальнене словотвірне поняття, яке включає в себе такі три складники: 1) лексико-семантичну єдність, 2) єдність лексико-граматичного характеру твірної основи, 3) єдність афіксальної частини [Там само: 8]. Викладене засновником дериватологічної школи в Україні розуміння словотвірного типу з певними модифікаціями панує на сьогодні майже в усіх описах словотвірних систем слов'янських мов, однак пріоритет у цьому чомусь завжди віддають М. Докулілу [17: 182; 45: 11 та ін.], покликаючись на його працю “*Tvořeni slov češtine*” (Praha 1962) [49], що вийшла друком на кілька років пізніше тих розвідок І.І. Ковалика, де обґрунтовано поняття словотвірного типу як одного із центральних понять словотвору.

У 50-х рр. ХХ ст. відбулося остаточне виокремлення вчення про словотвір з морфології в окрему лінгвістичну дисципліну. З того часу інтерес українських мовознавців до проблем дериватології не вщухає. Однак на шляху до подальшого вивчення словотвору були здобутки і втрати. Зокрема, виклад словотворення в п'ятитомному академічному курсі граматики української мови (том “Морфологія”, 1969) [42] критика оцінила як певний крок назад навіть порівняно з двотомним академічним “Курсом сучасної української літературної мови” (1951). [2: 109]. Цей прорахунок був надолужений виданням цілої вервечки праць з української словотвірної морфеміки та словотвору сучасної української літературної мови О.К. Безпояско, К.Г. Городенської [4], З.О. Валюх [10], В.О. Горпинича [14], В.В. Грещука [15], Є.А. Карпіловської [19], Н.Ф. Клименко [20], В.В. Німчука [31; 32], В.П. Олексенка [33], М.Ю. Федурко [46]. та інших, у яких поетапно розв'язано цілий комплекс важливих теоретичних і практичних завдань словотвору української мови, досліджено дериваційну будову нашої мови відповідно до висунутих теорією ідей з приводу принципів її організації.

Пильну увагу дослідники приділяли й питанням історичного словотворення різних частин мови, у тому числі й іменника. В осмисленні здобутків і постановці нових завдань у цій галузі значну роль відіграли широковідомі монографії Л.Л. Гумецької “Нарис словотворчої системи української актової мови XIV — XV ст.” (1958) [16], С.П. Бевзенка “Історична морфологія української мови” (1962) [1] і С.П. Самійленка “Нариси з історичної морфології української мови. Ч.1.” (1964) [35]. Складниками двох останніх праць були короткі нариси з історії іменникових афіксальних дериваційних засобів.

Варто згадати й низку розвідок українських мовознавців переважно кінця 60-х — 70-х та початку 80-х рр. минулого століття, у яких вивчено історію окремих фрагментів українського іменникового словотворення на різних синхронних зрізах. Це праці О.П. Білиха, Д.Г. Гринчишина, З.Й. Керсти, А.В. Майбороди, Г.І. Малишко, Т.К. Молодід, О.Д. Неділько, І.С. Олійника, Л.М. Полюги, Г.В. Семеренко, В.П. Токар, П.П. Чучки, В.Ф. Христенюк та ін.

Для свого часу добрий огляд діахронічних розвідок у брошурі С.П. Бевзенка «Український словотвір в історичному висвітленні / Методологічні рекомендації до спецкурсу» [3].

Полегшують ведення дослідження в системних і структурних зв'язках здійснені в різні роки розвідки Г.Л. Аркушина, С.П. Бевзенка, Г.І. Гецько, І.В. Горюх'янюк, Т.В. Громко, О.А. Дакі, Л.В. Дикої, В.Ю. Дроботенко, Я.В. Закревської, О.Т. Захарків-Гавришко, Н.Б. Клименко, В.В. Леснової, К.М. Лук'янюка, І.В. Магрицької, В.В. Німчука, Р.С. Омельковець, З.С. Сікорської, О.С. Стрижаковської, С.В. Шийки, Л.Г. Яропуд та ін., у яких описано словотворення низки тематичних груп лексики ряду діалектних територій. У цьому плані дуже важливим є видання лексикографічних праць, що відображають лексику української мови різних говірок, адже історики мови вважають дані діалектів діахронією, розплатаною в синхронії. Поруч з працями, присвяченими словотворенню сучасної української літературної мови, включаючи і словотворення різних терміносистем в синхронічному й діахронічному аспекті, діалектологічні дослідження допомагають створити загальну картину динаміки морфологічної дериваційної системи українського іменника.

Однак історія афіксального словотворення іменника донедавна була досліджена фрагментарно. Кількість тих дериваційних формантів, які вже вивчені в україністиці в плані їхньої історії, була зовсім невелика. Значний фактичний матеріал, наявний у виконаних роботах, унаслідок відсутності об'єднувальних історико-дериваційних ідей, залишався розрізним, незапитаним. Різноманітні розвідки в цій галузі, відображаючи стан науки свого часу, здебільшого торкалися еволюції не всієї системи, а окремих морфем, звідси констатаційний, ілюстративний характер багатьох досліджень. Причиново-наслідкові зв'язки, історичне тло, що пояснюють хід і стимули еволюції словотвірної системи в цілому, не могли бути розкриті повною мірою. Тим часом з погляду історичної дериватології іменник посідає особливе місце в системі частин мови: у цьому відношенні він є найбагатшим класом слів. Отже, дослідивши формування словотвірної структури іменника, можна буде зробити ряд важливих проєкцій на історію формування всієї дериваційної системи української мови.

Проте попередній розвиток історико-лінгвістичної думки в Україні й у всьому слов'янському світі створили передумови для подолання атомарності в описі еволюційних процесів. З'явилися монографії з проблем праслов'янського іменникового словотвору Ж.Ж. Варбот [11],

М. Войтили-Свежовської [51], В.В. Мартинова [26] й шерг статей з окремих аспектів цієї проблеми, у яких розвивається, конкретизується, доповнюється ряд положень класичних праць Е. Бенвеніста, К. Бругмана, В. Вондрака, А. Мейє, Г.П. Павського та інших граматистів минулого, присвячених дослідженню індоєвропейської та праслов'янської мови.

Посутно допомогу дослідникам історичного словотворення надає публікація лексикографічних праць, у яких відображене багатство української мови попередніх епох, зокрема: ґрунтовні лексикографічні твори “Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд”, перший випуск якого побачив світ 1974 р. [48], кілька томів праслов'янського словника за ред. Ф.Славського, у яких ретельно досліджується словотвірна структура похідних слів. У перших трьох томах згаданого словника опубліковано велику працю Ф. Славського «Нарис праслов'янського словотворення» (*Zarys słowotworstwa prasłowiańskiego*) [50]. Багатий історико-етимологічний матеріал подано в опублікованих етимологічних словниках української та інших слов'янських мов. Ці та інші праці є надійним орієнтиром для повного уявлення про словотвір іменника праслов'янської мови як вихідної системи для розгляду наступних етапів розвитку української мови.

Вагомим джерелом для дослідників понад століття слугував великий тритомний словник І.І. Срезневського, скромно названий «Материалы для словаря древнерусского языка» [40]. Нині ж працівники Інституту російської мови Російської академії наук інтенсивно працюють над завершенням фундаментальної праці — “Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.)” (видання розпочато 1988 р.) [36]. Паралельно з цією працею Інститут російської мови з 1975 р. видає загальнодоступний довідниковий посібник для читання давніх текстів — «Словарь русского языка XI–XVII вв.» [37].

Українські мовознавці, окрім виданого 37 років тому “Словника староукраїнської мови XIV–XV ст.” у двох томах (1977) [38], мають опубліковану в 2003 р. працю Є. Тимченка у 2-х книгах “Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVI ст.” [44]. Нині ж продовжується публікація окремих випусків “Словника української мови XVI — першої половини XVII ст.” (видання розпочате в 1994 р.). На сьогодні побачила світ низка писемних пам'яток, діалектологічних матеріалів, лексикографічних праць, що відображають лексику різних періодів розвитку української мови. Ці видання дають змогу значно удокладнити дослідження. Важливим є також той факт, що перевидано ряд наукових праць, різних словозбірок української мови 20–30-х рр. ХХ ст., які раніше були недоступними для дослідників.

Наприкінці 70-х — початку 80-х рр. видано ряд академічних узагальнювальних праць з історії української мови (Фонетика — 1979 р., Морфологія — 1978 р., Синтаксис — 1983 р., Лексика і фразеологія — 1983 р.), які відіграли вагому роль в осмисленні здобутків і постановці завдань згаданих розділів науки про історію української мови. Проте

питання словотворення повнозначних частин мови у книзі “Морфологія” або не розглядалися, або висвітлювалися лише принагідно, здебільшого стосовно розвитку окремих граматичних категорій. Лише розділ «Прислівник» у цій книжці, підготовлений В.В. Німчуком [29], вигідно вирізняється в дериватологічному плані від інших.

Тим часом на часі постало питання про підготовку п'ятої книги в серії “Історія української мови” — “Словотвір». Видання цієї праці було передбачено “Державною програмою розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року”, що була ухвалена постановою Ради Міністрів УРСР № 41 від 12 лютого 1991 р. Однак опис історичного словотворення різних частин мови вимагав докладного опрацювання не лише словникарських праць, що відображали лексику всіх часових зрізів функціонування української мови, а й великої кількості текстів різних стилів і жанрів, систематизації й опису дібраного фактичного матеріалу, який вражав своїм багатством і розмаїттям. Зокрема, словотвірна система іменника від найдавніших часів характеризується величезною кількістю формантів і, зазвичай, значним числом лексико-семантичних груп твірних іменників, до яких вони приєднувалися. Виявилось, що навіть підготовка узагальнювальної праці з історичного словотворення цієї частини мови потребує серйозної попередньої роботи, спрямованої на докладне вивчення окремих її фрагментів.

З огляду на це 2004 р. за ініціативи чл.-кор. НАН України В.В. Німчука, тодішнього директора Інституту української мови НАН України, при Запорізькому національному університеті було створено Південноукраїнський історико-дериватологічний центр (керівник П.І. Білоусенко), який працював у супрязі з Відділом історії української мови Інституту української мови. Найперше Центр поставив за мету здійснити опис динаміки афіксальної деривації іменника. За період функціонування Центру вдалося певною мірою узагальнити попередні історико-дериватологічні дослідження українських мовознавців і скерувати зусилля науковців на виконання найбільш перспективних напрямків пошуків, а здобутки в обраній галузі публікувати в серії монографій під загальною назвою «Нариси з історії українського словотворення». У цій серії на сьогодні побачили світ монографії про суфікс **-иця** [9], про композитно-суфіксальну деривацію іменників XI—XVII ст. [24], про суфікс **-ина** [8]. 2010 р. було опубліковано колективну працю «Нариси з історії українського словотворення (іменникові конфікси)» [27].

Остаточне визнання нульового суфікса у 80-х рр. ХХ ст. як самостійного словотворчого форманта потребувало розгорнути докладне дослідження його історії. З огляду на це 2000 р. було опубліковано статтю «Проблеми і перспективи вивчення динаміки нульсуфіксальної деривації» [6]. Накреслена програма дослідження історії іменникового нульового суфікса на сьогодні фактично виконана. Захищено дві кандидатські дисертації з проблем семантичних [13] та стилістичних [5] функцій іменникових нульсуфіксальних дериватів.

Досліджено динаміку префіксально-нульсуфіксального (конфіксального) творення іменників [41], результати якого знайшли відображення в низці статей та згаданій монографії про історію іменникових конфіксів.

Цього року має вийти в серії «Нариси історії української мови» книжка про нульовий суфікс іменника, у якій аналіз похідних іменників, як і в попередніх монографіях, розпочнеться з праслов'янського періоду, коли згадані форманти ще мали матеріальне вираження й виконували функції суфікса й закінчення, тобто йтиметься про так звану протонульсуфіксацію.

У Південноукраїнському історико-дериватологічному центрі не оминули увагою й вивчення словотворення іменників *pluralia tantum*. Історію словотвірної системи множинних іменників кінця XVII — початку XXI ст. захистила А.І. Тернова [43] й опублікувала низку статей у різних фахових виданнях України. Через певний час завершиться докладний опис цієї словотвірної підсистеми від праслов'янського періоду до другої третини XVII ст. За результатами цих студій має бути опубліковано монографію в згаданій серії нарисів.

Отже, загальний розвиток теорії словотвору, зібраний багатий фактичний матеріал у вітчизняних і зарубіжних розвідках із словотвору давньоруського і староукраїнського іменника, накопичений досвід словотвірного аналізу в синхронічному і діяхронічному аспектах дають змогу взятися за виконання завдання, яке ще не ставилося в україністиці: дослідження словотвору української мови як функціональної системи, що розвивається. Практика показала, що це завдання не під силу одній людині. Тому в Південно-українському дериватологічному центрі було підготовлено й опубліковано проспект академічного видання «Історія української мови. Словотвір. Ч.І. Іменник» [7], у якому викладено план вивчення морфологічного творення іменника від праслов'янських часів до сучасності. Головну увагу тут приділено концептуальним засадам дослідження: напрямку пошуків, виробленню принципів аналізу мовних фактів, репрезентації ілюстративного матеріалу, розмежуванню етимологічного й дериватологічного аналізу.

Зауважимо, що за основну одиницю дослідження в згаданих працях взято лексико-словотвірний тип, який характеризується спільною твірною основою, одним і тим самим суфіксом та спільним лексико-словотвірним значенням, тобто словотвірним значенням, конкретизованим до рівня семантичної теми лексики. Дотримання єдиних засад дослідження дасть змогу в українському мовознавстві вперше на широкому фактичному матеріалі системно вивчити суфіксальний словотвір іменника впродовж усієї писемної історії української мови. Виникнення нових у структурному відношенні слів, зміна характеру словотвірних зв'язків формантів із твірними основами різних типів, збільшення чи зменшення продуктивності словотворчих формантів, розширення чи звуження семантичного навантаження афіксів — ці та інші факти, розглянуті в контексті системи, дадуть змогу пояснити причини та умови

мовних змін як наслідок реагування системи на зміни в суспільно-політичному, економічному житті народу, як фактора тиску системи на характер змін її елементів.

Нинішній період вивчення словотвору характеризується виявленням нових елементів словотвірних систем і підсистем, принципів їх організації і взаємозв'язку, а також дослідженням цих систем. Зокрема, поряд із розумінням дериваційної системи як сукупності словотвірних типів у їхній взаємодії, у науку міцно увійшло уявлення про словотвірну систему як сукупність словотвірних гнізд [39: 13; 34: 137], тобто взаємодії згрупованих у гнізда мотивованих слів з тотожним коренем і їх розстановкою відповідно до напрямків мотивації відношень [45: 239]. “Гніздовий” опис словотворення в українській мові лише розпочинається, він потребує попереднього створення відповідних словотвірних словників. Наявні дослідження у цьому напрямку показують перспективність пошуків [23: 63–64]. Інтенсивно ведеться вивчення словотвірних парадигм, які разом зі словотвірними ланцюжками є складниками словотвірних гнізд.

У лінгвістичній науці намітилися й інші підходи до опису словотвірних систем. Можна описувати систему взаємодії похідних і твірних одиниць як частин мови [47:99], способів словотворення, загальних і часткових словотвірних значень, парадигматичних і синтагматичних зв'язків між одиницями словотворення, словотвірних типів і підтипів та ін. Залежно від того, який із критеріїв (чи їх сукупність) береться за основу, змінюється не лише характер самого опису, але і його результати, виявляються свої, специфічні закономірності і властивості системи, які залишаються в тіні при іншому обраному критерії [25: 17]. Повні описи словотвірних систем, виконані з різних поглядів, будуть джерелом теоретичних узагальнень [45: 251].

І.І. Ковалик наголошував, що при історичному і описовому дослідженні системи словотвору слід виходити від словотвірного типу як найменшого за своїм обсягом і своїм змістом узагальненого словотвірного поняття і найбагатшого в межах усіх словотвірних розрядів та категорій, яким підпорядковується безпосередньо цей словотвірний тип як один із “конкретних виявів” відповідних словотвірних розрядів і категорій [21: 51]. Вивчення сукупності словотвірних типів допомагає чіткіше викласти історію розвитку і постійного вдосконалення всієї словотвірної системи мови [22: 22]. Продовжуючи думку І.І. Ковалика, можна стверджувати, що особливою інформативністю відзначаються факти, одержані при вивченні історії кожного словотвірного типу на тлі всієї словотвірної системи мови.

Словотвірна система української мови протягом віків розвивалася як сукупність діалектних систем і підсистем, які взаємодіяли між собою. Дослідження в цьому напрямку (ідеться про історичний діалектний словотвір) лише розпочинаються, однак уже зараз виявлені діалектні особливості словотвору іменника навіть на найдавнішому писемному етапі

розвитку української мови [28: 208]. Такі спостереження зроблено лише на рівні інвентаря словотворчих формантів. Однак, як показують дослідження компаративістів, досить інформативними для розмежування діалектних систем словотвору можуть бути дані про специфіку використання спільного фонду дериваційних формантів у різних територіально-мовних масивах [12]. Безсумнівно, такі діалектні розбіжності посилювалися в наступні епохи, що має стати предметом окремих досліджень. З огляду на це в нинішніх дослідженнях словотвірна система представлена дещо спрощено у вигляді певної абстракції (яка дуже близька до дійсності) унаслідок того, що тут умовно знімається проблема діалектного варіювання й замінюється поняттям системної варіативності. Зауважимо при цьому, що питання про те, чи належить досліджувана словотвірна структура до діалектної мови (розмовної) або до літературної — це питання не системи, а норми. Однак літературна норма може сприяти або пригальмувати розвиток окремих елементів системи, їх випучування, унаслідок цього певні структури знаходять місце в унормованій системі, де регуляція спонтанного розвитку системи спричинила появу нових (чи посиленню) виражальних засобів (стилістична, жанрова та ін. диференціація мови). Ці та інші питання мають стати об'єктом дослідження наступних поколінь дериватологів.

1. *Бевзенко С.П.* Історична морфологія української мови: Нариси із словозміни та словотвору. — Ужгород: Закарп. обл. вид-во, 1960. — 416 с.
2. *Бевзенко С.П.* Історія українського мовознавства: Історія вивчення української мови. — К.: Вища школа, 1991. — 231 с.
3. *Бевзенко С.П.* Український словотвір в історичному висвітленні. — Одеса: ОДУ, 1979. — 59 с.
4. *Безпояско О.К., Городенська К.Г.* Морфеміка української мови. — К.: Наук. думка, 1987. — 211 с.
5. *Біленко Т.Г.* Поетика нульсуфіксації: автореф. дис. ...канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Запорізький держ. уні-т. — Запоріжжя, 2004. — 20 с.
6. *Білоусенко П.І.* Проблеми і перспективи вивчення динаміки нульсуфіксальної деривації // Ономастика і апелятиви. — Дніпропетровськ: ДДУ, 2000. — С. 25–31.
7. *Білоусенко П.І., Німчук В.В.* Історія української мови. Словотвір. Ч.І. Іменник (проспект). — Запоріжжя-Київ: ЗНУ, 2013. — 84с.
8. *Білоусенко П.І., Німчук В.В.* Нариси з історичного словотворення української мови (суфікс -ина). — Запоріжжя — Ялта — Київ: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2009. — 252 с.
9. *Білоусенко П.І., Німчук В.В.* Нариси з історичного словотворення української мови (суфікс -иця). — Київ — Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2002. — 206 с.
10. *Валюх З.О.* Словотвірна парадигматика іменника в українській мові: Монографія. — Київ; Полтава: АСМІ, 2005. — 356 с.
11. *Варбот Ж.Ж.* Праславянская морфология, словообразование и этимология. — М.: Наука, 1984. — 255 с.
12. *Вендина Т.И.* Дифференциация славянских языков по данным словообразования. — Москва: Наука, 1990. — 168 с.
13. *Волинець Г.М.* Нульсуфіксація в словотвірній системі українського іменника: автореф. дис. ...канд. філол. наук: спец. 10.02.01. — Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя, 2009. — 20 с.
14. *Горпинич В.О.* Українська словотвірна дериватологія. — Дніпропетровськ: ДДУ, 1988. — 189 с.

15. *Грещук В.В.* Український відприкметниковий словотвір. — Івано-Франківськ: Плай, 1995. — 208с.
16. *Гумецька Л.Л.* Нарис словотвірної системи української актової мови. — К.: Наук. думка, 1958. — 298 с.
17. *Земская Е.А.* Современный русский язык. Словообразование — М.: Просвещение, 1973. — 304 с.
18. *Льїн В.С.* Словотвір // Курс сучасної української літературної мови. — Т. 1. — К.: Рад. школа, 1951. — С. 344–427.
19. *Карпіловська Є.А.* Суфіксальна підсистема сучасної української літературної мови: будова та реалізація. — К., 1999. — 298 с.
20. *Клименко Н.Ф.* Система афіксального словотвору сучасної української літературної мови. — К.: Наук. думка, 1973. — 188с.
21. *Ковалик І.І.* З методики порівняльного дослідження словотвору слов'янських мов. Вихідна величина порівняльного вивчення словотвору слов'янських мов // Доп. та повід. Львів. держ. ун-ту ім. І.Я.Франка. — Вип. 7. — Ч. 1. — 1957. — С. 49–52.
22. *Ковалик І.І.* Про деякі питання слов'янського словотвору // Філологічний збірник АН УРСР. (Український комітет славістів). — К., 1956. — С. 5–26.
23. *Лесюк М.П.* Словотвірне гніздо як об'єкт дослідження словотвору // Метод. чит. "Словотвірна та семантична структура української лексики", присвячені пам'яті засновника дериватол. школи на Україні проф. Івана Ковалика: Тези доп. 15–17 травня 1991 р. — Львів, 1991. — С. 63–64.
24. *Лінич В.М.* Нариси з історичного словотворення української мови (комполітно-суфіксальна деривація іменників XI–XVIII ст.). — Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2007. — 158 с.
25. *Лопатин В.В.* Русская словообразовательная морфемика — М.: Наука, 1977. — 316 с.
26. *Мартинов В.В.* Праславянская и балтославянская суффиксальная деривация имен. — Минск: Наука і техніка, 1973. — 59 с.
27. Нариси з історичного словотворення української мови (іменникові конфікси) / П.І. Білоусенко, І.О. Іншакова, К.А. Качайло, О.В. Меркулова, Л.М. Стовбур. — Запоріжжя — Кривий Ріг: ТОВ «ЛІПС» ЛТД. — 480 с.
28. *Німчук В.В.* Походження і розвиток мови української народності // Українська народність: Нариси соціально-економічної і етнополітичної історії. — К., 1990. — С. 190–234.
29. *Німчук В.В.* Прислівник // Історія української мови. Морфологія. — К.: Наук. думка, 1978. — С. 342–412.
30. *Німчук В.В.* Спостереження над словотвором іменника в говірці села Довге, Іршавського району (суфіксація) // Наук. зап. Ужгород. ун-ту: Діалектол. зб. Т. XIV. — 1955. — С. 182–183.
31. *Німчук В.В.* Старожитнє ім'я Дніпра // Наука і культура. Вип. 74. — К., 1990. — С. 196–201.
32. *Німчук В.В.* Українські прізвища з суфіксом -ук, -чук та етимологічно споріднені утворення // Українська діалектологія і ономастика. — К.: Наук. думка, 1964. — С. 194–210
33. *Олексенко В.П.* Словотвірні категорії іменника. — Херсон: Айлант, 2005. — 336 с.
34. Русская грамматика. Т.1. Фонетика. Фонология. Ударение. Интонация. Словообразование. Морфология. — М.: Наука, 1982. — 784 с.
35. *Самійленко С.П.* Нариси з історичної морфології української мови . Ч. 1. — К.: Вища школа, 1964. — 325 с..
36. Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.) / Гл. ред. Р.И. Аванесов. — М.: Русский язык, 1988–2008 — Т. 1–7.
37. Словарь русского языка XI–XVII вв. — М.: Наука, 1975 — 2008. — Вип. 1–28.
38. Словник староукраїнської мови XIV–XVст.: В 2 т. — К.: Наук. думка, 1977–1978. — Т. 1–2.

39. Словотвір сучасної української літературної мови. — К.: Наук. думка, 1979. — 407с.
40. *Срезневский И.И.* Материалы для словаря древнерусского языка. — СПб., 1893 — 1912. — Т. 1–3.
41. *Стовбур Л.М.* Еволюція конфіксальної деривації іменника (форманти з матеріально не вираженим другим компонентом): автореф. дис. ...канд. філол. наук: спец. 10.02.01. — Запорізький держ. ун-т, Запоріжжя, 2009. — 18 с.
42. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. За заг. ред. акад. УРСР І.К. Білодіда. — К.: Наук. думка, 1968. — 584 с.
43. *Тернова А.І.* Формування словотвірної структури і семантики множинних іменників у новій українській мові кінця XVII — початку XXI століття: автореф. дис. ...канд. філол. наук: спец. 10.02.01. — Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя, 2009. — 20 с.
44. *Тимченко Є.* Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст.: У 2-х книгах./ Підгот. до вид. В.В. Німчук та Г.І. Лиса — К. — Нью-Йорк: Преса України. — 2002 — 2003.
45. *Улуханов И.С.* Словообразовательная семантика в русском языке — М.: Наука, 1977. — 256 с.
46. *Федурко М. Ю.* Морфонологія відіменникового словотворення в сучасній українській мові. — К. — Дрогобич: Вимір, 2005. — 271 с.
47. *Хохлачева В.Н.* Словообразование существительных в русском языке (опыт системного исследования): Автореф. дис. ...д-ра филол. наук. — М., 1976. — 48 с.
48. Этимологический словарь славянских языков: Праслав. лекс. фонд. / Под ред. О.Н. Трубачева. — М.: Наука, 1974 — 2011. — Вып. 1–37.
49. *Dokulil M.* Tvoření slov češtině. 1. Teorie odvozování slov — Praha: ČAV, 1962. — 263 s.
50. *Slawski F.* Zarys słowotworstwa prasłowian'skiego // Słownik prasłowian'ski. — Wrocław. Warszawa. Kraków. Gdańsk. — Т. 1–3. — 1974–1979.
51. *Wojtyła-Świersowska M.* Prasłowiańskie nomina gentis — PAN. Monografie sławistyczne. 30 — Wrocław — Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1974. — 159 s.

Статтю отримано 09.09.2014.

Petro Bilousenko
Zaporizhzhya

RESULTS AND PROSPEKTS OF RESEARCH OF DYNAMICS OF AFFIX DERIVATION OF NOUN

The achievements of domestic and foreign linguists in study of the historical derivation of Ukrainian noun were summed up. The achievements of historic Southern Ukrainian historical derivatological Center at Zaporizhzhya National University are revealed in study of the dynamics of individual subsystems of affixal word building structure of noun. The plans and prospects of the members of the Center in the preparation of academic publications in word-forming of nouns are unveiled.

Keywords: historical background of wordformation, wordbuilding type, affixal derivation of noun, old Slavic language, dynamics of wordforming subsystem, suffixes of feminine and middlegenre, plurali at antum nouns, composite suffixal derivation.